

Η ΑΝΕΠΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΕΙΔΩΛΟΛΑΤΡΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

του φιλόλογου κ. Κώστα Γανωτή

Οί πριν από τό Χριστό πατέρες μας είχαν κι αυτοί τή θρησκεία τους, ὅπως ὅλοι οἱ λαοί τοῦ κόσμου καί μ' αὐτή τή θρησκεία προσπαθοῦσαν νά ἐξηγήσουν τό μυστήριο τῆς ὑπαρξης καί τῆς ζωῆς, ἀλλά καί νά παρηγορήσουν τίς καρδιές τους ἀπό τούς μεγάλους καημούς τῆς ζωῆς.

Δέν είχαν τήν ἀφέλεια τῶν συγχρόνων μας ἀθεϊστών, ὥστε νά φαντάζονται τόν κόσμο τυχαῖο καί ὀρφανό, ἀντίθετα μάλιστα ὁλος ὁ κόσμος εἶναι "ῶς", δηλ. θεϊκός. Μέσα στόν φυσικό χῶρο τοῦ σύμπαντος ὑπάρχουν καί θεοί καί ἄνθρωποι καθὼς ὁ ἥλιος ἀνατέλλει κάθε πρωΐ «ἵνα θεοῖσι καί ἀνθρώποις φαείνη» κατά τόν Ὀμηρο, δηλ. γιά νά φέξει σέ θεούς καί ἄνθρώπους.

Τούς θεούς τούς φαντάζονται οἱ ἄνθρωποι ὡς ὄντα πανομοιότυπα μέ τούς ἄνθρώπους, ἀλλά μέ ὑπερφυσικές δυνάμεις, μέ ἀνεξέλεγκτη ἠθική καί μέ ἐξασφαλισμένη τήν ἀθανασία καί τήν μακαριότητα. Αὐτό ἐρχεται σέ ὄξεϊα καί ἀθεράπευτα ὀδυνηρή ἀντίθεση μέ τή μοῖρα τῶν ἄνθρώπων. Αὐτό τό αἶσθημα ἐκφράζουν οἱ στίχοι 189-194 τοῦ «Ὕμνου στόν Ἀπόλλωνα», κείμενο τοῦ 7ου π.Χ. αἰώνα πού γιά πολλούς αἰῶνες ἐξέφραζε τήν επίσημη λατρεία τοῦ εἰδωλολατρικοῦ κόσμου: «Μοῦσαι μὲν θ' ὅμια πᾶσαι ἀμειβόμεναι ὅπι καλῆ ἕμνευσι ῥα θεῶν δῶρ' ἀμβροτα ἠδ' ἀνθρώπων τλημοσύνας, ὅσ' ἔχοντες ὑπ' ἀθανάτοισι θεοῖσι ζῶουσ' ἀφραδέες καί ἀμήχανοι, οὐδέ δύνανται εὐρέμεναι θανάτου τ' ἄκος καί γήραος ἀλκαρ». Δηλαδή οἱ Μοῦσες, ἡ μιά μετά τήν ἄλλη μ' ὠραία φωνή ἕμνουν τῶν θεῶν τ' ἀθάνατα δῶρα καί τῶν ἀνθρώπων τὰ δάσανα, ὅσα ἔχοντας ζοῦνε κάτω ἀπ' τήν ἐξουσία τῶν ἀθανάτων θεῶν χωρίς νά μποροῦν οὔτε νά σκεφτοῦν οὔτε νά κάνουν κάτι κι οὔτε μποροῦν νά βροῦν γιαντρικό τοῦ θανάτου καί ἀποτρεπτικό τῶν γηρατιῶν.

Πέρα ἀπ' αὐτό τό ὑπαρξιακό παράπονο τῶν ἀνθρώπων μέσα στήν ἀπέραντη μοναξιά τους φαντάζονται τούς θεούς τους νά προβαίνουν σέ κάθε ἀνήθικη πράξη ὡς ἐλεύθεροι ἀπό κάθε ἠθικό ἔλεγχο. Ὁ Δίας στήν Ἰλιάδα ἐμφανίζεται τελείως

ἀχαλίνωτος σέ ὅλα τὰ πάθη καί συγχρόνως ὑποκείμενος στή βία καί στήν ἀπάτη τῶν ἄλλων θεῶν.

Στήν ἀρχαία τραγωδία εἶναι χαρακτηριστική ἡ ἐκδικητικότητα τῶν θεῶν ὅπως λ.χ. στό δράμα «Ἴππόλυτος» τοῦ Εὐριπίδη, ὅπου ἡ Ἀφροδίτη μέσα σέ μιά μέρα ἐκδικεῖται τόν Ἴππόλυτον ὁ ὁποῖος τιμᾷ περισσότερο ἀπ' αὐτή τή θεά Ἄρτεμη. Καί δέν διστάζει νά χρησιμοποιήσει ὡς μέσον τήν ἀθῶα Φαίδρα. Στό δράμα Βάκχες τοῦ Εὐριπίδη ὁ θεός Διόνυσος προβάλλεται ὡς μέγας εὐεργέτης τῶν ἀνθρώπων, γιατί τούς προσέφερε τό μεγάλο δῶρο του, τό "μέθυ" δηλ. τό κρασί, γιά νά μεθᾶνε καί νά ξεχνοῦνε προσωρινά τὰ δάσανά τους.

Ὅταν ὁ Διόνυσος ἐθριάμβευσε ἐπάνω στή σκηνή καί ἀπέδειξε τή θεότητά του μέ βίαιο τρόπο, ἐτιμώρησε καί μέ ἐξορία τήν ἀδερφή τῆς μητέρας του τήν Ἀγάθη καί τόν πάππο του Κάδμο. Ἐκεῖνοι μάταια ὁμολογοῦσαν τή μετάνοιά τους καί ἐκλιπαροῦσαν τό ἔλεός του. Ὁ Διόνυσος ἀλύπητος ἐκδικεῖται τήν προηγούμενη ἀπιστία τους. Καί τότε ὁ ἀποκαρδιωμένος Κάδμος ξεστομίζει τόν βαρῦ λόγο γιά τούς θεούς:

«Ὅργας ἔχρηθ' ἰδοὺ θεοῖσι οὐχ ὁμοιοῦσθαι βροτοῖσι» δηλαδή στίς ὀργές θάπρεπε οἱ θεοί νά μὴν εἶναι ὅμοιοι μέ τούς θνητούς.

Αὐτή ἡ πικρὴ παρατήρηση ἐκφράζεται ἀπὸ τόν Εὐριπίδη στό τέλος τοῦ τελευταίου ἔργου του λίγο πρὶν ἀπ' τό θάνατό του. Εἶναι δηλαδή ὁ τελευταῖος του λόγος, ὅτι δηλ. αὐτοί πού τούς λέμε θεούς, δέν εἶναι καλύτεροι ἀπ' τούς ἄνθρωπους μέ τὰ γνωστά τους ἐλαττώματα.

Τὰ παραδείγματα πού ἀνέφερα εἶναι λίγα, ἐνδεικτικά ἀνάμεσα σέ πολλά. Το γεγονός ὅτι ἀναφέρονται μέσα στά Ὀμηρικά ἔπη καί στίς τραγωδίες τούς δίνει τό κῦρος τῶν ἀντιπροσωπευτικῶν καί πραγματικῶν στοιχείων.

Ἀπ' ὅλα αὐτά μποροῦμε νά συμπεράνομε ὅτι οἱ ἀρχαῖοι μας πρόγονοι ζοῦσαν μιά θρησκευτική ἀπογοήτευση καί δικαιολογημένα ἀποζητοῦσαν μιά σωτηρία ἀπὸ ἕνα ἀγνωστο θεό.